

«Κατανυκτικά»

«Αγκάλας πατρικάς διανοίξαι μοι σπεύσον...»

Η συγκινητικότερη παραβολή που βγήκε ποτέ από το πανάγιο στόμα του Κυρίου, η αστείρευτη σε αισθήματα μετανοίας και κατανύξεως γι' αμαρτωλούς και δικαίους, έγινε μοναδικό θέμα εμπνεύσεως στους υμνογράφους μας. Έγινε κέντρο υμνογραφικό, γύρω από το οποίο πλέχθηκαν ύμνοι αφθάστου μεγαλείου, πλημμυρισμένοι από το δράμα και το χαροποιό πένθος του Ασώτου.

Στο Τριώδιο βέβαια έχουμε σχετικά ιδιόμελα, φτιαγμένα με τεχνική πλοκή και βάθος πνευματικό, πού σπάνια συναντάμε στα λατρευτικά μας βιβλία. Αλλά και η Παρακλητική μας δεν υστερεί. Λίγα δείγματα των αριστουργηματικών Κατανυκτικών με θέμα την συγκλονιστική παραβολή του Ασώτου θα τ' απολαύσουμε στην παράγραφο αυτή.

Ιδιαίτερα τα δύο πρώτα καθίσματα αποτελούν ένα ζευγάρι δυνατής ποιητικής δημιουργίας, πού συναρπάζει την ψυχή και την κάνει να ζήσει κι αυτή, συντετριμμένη, σε όλη τους την ένταση τα αισθήματα και τον ψυχικό σπαραγμό του ασώτου.

Αυτή την περιπέτεια και της δικής μας καρδιάς θέλει ακριβώς να τονίσει ο ποιητής. Γιατί, διαβάζοντάς τα, βλέπουμε στον καθαρό τους καθρέφτη κι αναγνωρίζουμε ένα πολύ γνωστό πρόσωπο: τον εαυτό μας. Τη δική μας άσωτη, χρεωκοπημένη και χοιροβοσκό ύπαρξη. Όλοι μας είναι γεγονός πως βαδίζουμε πάντα, μ' ελαφρές ή σοβαρές αποκλίσεις στο δρόμο και στα ίχνη του ασώτου.

**Αγκάλας πατρικάς διανοίξαι μοι σπεύσον·
ασώτως τόν εμόν κατηνάλωσα βίον
εἰς πλούτον αδαπάνητον
αφορών τών οικτιρμών σου, Σωτήρ·
νύν πτωχεύουσαν μή υπερίδης καρδίαν·
σοί γάρ, Κύριε, ἐν κατανύξει κραυγάζω·
ἡμάρτηκα σῶσόν με.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Βιάσου να μ' ανοίξεις την πατρική αγκαλιά Σου.
Δεν μου απόμεινε τίποτα πια.
Εόδεψα άσωτα ολόκληρο το βίός μου.
Μέσα μου μια ελπίδα μονάχα κρυφοκαίει -
παρηγοριά στερνή:
Να βλέπω με τη θαμπή αχτίνα της τον αδαπάνητό Σου πλούτο,

πούχουν, Σωτήρα μου, οι άμετροί Σου οικτιρμοί.
Φτωχή καρδιά μόλις χτυπάς στ' αδειανά μου στήθια.
Μη, Κύριε, την παραβλέψεις.
Σε Σένα ολόθερμα φωνάζω
και με κατάνυξη:
αμάρτησα, σώσε με.

**Αφρόνως από σου μακρυνθείς, Πανοικτίρμον,
ασώτως τόν εμόν εδαπάνησα βίον
δουλεύων τοίς πάθεσι τοίς αλόγοις εκάστοτε·
αλλά δέξαι με ταίς τών αγγέλων πρεσβείαις,
Πάτερ εϋσπλαγγνε, ώσπερ τόν άσωτον παίδα
καί σώσόν με δέομαι.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Πανοικτίρμονα, άμυαλα ξεμάκρυνα από κοντά Σου,
άσωτα σκόρπισα την περιουσία μου.
Δούλος γινόμευν κάθε τόσο στ' άλογά μου πάθη.
Παρ' όλα αυτά δέξε με, επιστρέφω.
Σπλαχνικέ μου Πατέρα, άκου·
οι άγγελοι πρεσβεύουν για μένα
δέξε με, όπως τον άσωτο το γυιό
και σώσε με δέομαι.

«Δέσποτά μου, Δέσποτα Σώτερ, ήμαρτον, συγχώρησον και σώσόν με»..

Τα κατανυκτικά, που αναφέρονται στον Τελώνη και στον Άσωτο, είναι βαπτισμένα στο πνεύμα της μετανοίας. Ο Τελώνης είναι ένα από τα πιο εκφραστικά πρότυπά της μέσα στο Ι.Ευαγγέλιο. Ήταν λοιπόν φυσική και η προβολή του στα κατανυκτικά, όπου η συντριβή και η κατάνυξη διατηρούν κεντρική θέση.

Στα ασύγκριτης αξίας ιδιόμελα του Τριωδίου θα τον δούμε άλλοτε σε αντιδιαστολή με την υπερήφανη ψυχολογία του Φαρισαίου. Εδώ ζωγραφίζεται η «δεδικαιωμένη» μορφή του Τελώνη ξεχωριστά. Μέσα από τους στίχους βγαίνουν ιλαστήριες φωνές που ανεβαίνουν στον θρόνο του Κυρίου σαν ευωδιαστό μοσχολίβανο. Η πιο ευπρόσδεκτη «θυσία τω Θεώ»: το «συντετριμμένον πνεύμα» του τελώνη, η «συντετριμμένη και τεταπεινωμένη καρδιά» του, την οποία ο Θεός «ούκ εξουδενώσει».

Όταν η τελωνική αυτή αυτογνωσία της αμαρτωλότητάς μας κυριαρχήσει μέσα μας και γίνει συναίσθηση μετανοίας, θα κάνει να μην έχουμε «παρρησίαν όλως είς ύψος ατενίσαι του ουρανού». Θα διατηρεί κάθυγρα τα μάτια, θα αποκαλύπτει το σκοτάδι του εσωτερικού μας κόσμου. Όπου η ευθεία αυτοκριτική και αυτομεμψία ανοίγει τις πτυχές μας, φέρνει σε φως τα κρυσφύγετα «των ενθυμήσεων των έργων και των λόγων» σε μια ολόθερμη εξαγγελία όλου του χρόνου της ζωής μας

που ξεσπάει στη δέηση: «Δέσποτά μου, Δέσποτα Σώτερ, ήμαρτον, συγχώρησον και σώσόν με».

Στα τρόπαρια που σημειώνουμε, ο υμνωδός παρουσιάζει τον Τελώνη σαν μία ζωντανή απόδειξη του Θείου Ελέους, τον προσάγει στον Κύριο σαν κρυφή χαρά και ελπίδα, μπρος στο σπλαχνικό του βλέμμα.

Και σύγχρονα τον υψώνει σαν πρότυπο μετανοίας και συντριβής, έναν οδοιπόρο στο δρόμο της μετανοίας τσακισμένο μά στηριγμένο στο ραβδί της ελπίδας, πού διώχνει μ' αυτό της απελπισίας τον σκύλο σύμφωνα μ' όσα λέει ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος.

**Ούκ έχω παρρησίαν όλως ο κατάκριτος,
εἰς ὕψος ατενίσαι του ουρανού και βλέψαι
ἀπό πλήθους καθελκόμενος πταισμάτων μου
λοιπόν ως ο τελώνης βοώ σοι·
Ἰλάσθητι τῷ ἀθλίῳ μοι, Σώτερ.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Σωτήρα μου, δεν έχω θάρρος πιά
να υψώσω το βλέμμα μου στον ουρανό.
Κατάδικος, σκουλήκι της γης, ανήμπορος
να δω ψηλά για των αμαρτιών μου τα πελάγη.
Σαν τον Τελώνη Σου φωνάζω απεγνωσμένα:
Λυπήσου με τον άθλιο.

**Πάντα ἀπερ ήμαρτον εἰς σε
λόγοις τε και ἔργοις,
Θεέ μου, και ενθυμήσεσι
πάντα εξαγγέλω σοι, πάντα νύν λέγω σοι·
την ημέραν παρήλθον γάρ και πάντα τον χρόνον
νύκτα δε κατέλαβον πλήρης υπάρχων κακῶν·
ὅθεν σοι προσπίπτω κραυγάζων·
Δέσποτά μου, Δέσποτα Σώτερ, ήμαρτον,
συγχώρησον και σώσόν με.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Σωτήρα μου,
ζητώ να Σού 'ξομολογηθώ.
Όλα θα Σου τα πώ, όλα.
Όσα αμάρτησα, Θεέ μου, με λόγια
και με έργα
και με σκέψεις πονηρές.
Να, βασίλευσε κι η μέρα αυτή,

πέρασε βιαστικά η ζωή μου,
έφτασα κατάφορτος στη νύχτα
με μύρια κακά.
Γονατίζω μπροστά Σου.
Σου λέω με κραυγή πονεμένου:
Κυρίε μου, Κύριε, αμάρτησα
συγχώρα με και σώσε με.

**Κράζω σοι, Χριστέ Σωτήρ,
του τελώνου την φωνήν·
Ιλάσθητί μοι ώσπερ εκείνω
και ελέησόν με ο Θεός.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Σου λέω με κραυγή πονεμένου
Χριστέ, Σωτήρα μου.
Δανείζομαι τη φωνή του Τελώνη.
Λυπήσου με, όπως εκείνον
κι ελέησέ με, Θεέ μου.

Η ραθυμία... τυλίγει θανατηφόρα τη ζωή μας...

"Η ραθυμία υφαίνει το σκοτεινό ένδυμα και κάλυμμα της ψυχής που μοιάζει με μαύρο σύννεφο... και εργάζεται με τέχνη το έμφυτο και μόνιμο κακό μέσα σ' εκείνη την ψυχή που αμελεί εντελώς τη σωτηρίας της" (Άγ. Μάρκος ο ασκητής).

Οι δυνατές κεραίες του ποιητή έχουν συλλάβει τους σοβαρούς κινδύνους που εγκυμονεί η ραθυμία, η οποία, όμοια με ύπνο, με ζάλη, με καταχνιά, απλώνεται, τυλίγει θανατηφόρα τη ζωή μας. Η πέννα του εδώ, και σε πολλά άλλα κατανυκτικά, διεκτραγωδεί την πάλη της καρδιάς να ξεμπλέξει από το παγιδευμένο δίχτυ και με τη χάρη του Θεού να σωθεί. Η ραθυμία είναι ένα κακό που καιροφυλακτεί να βλάψει και τους αγωνιστές του Θεού και "ώς λέων - μάλλον δέ ως μυρμηκολέων - ωρυόμενος περιπατεί ζητών τίνα καταπίη".

**Δός μοι μετανοίας λογισμόν
δός και κατανύξεως πόθον τη ταπεινή μου ψυχή
έγειρον έξ ύπνου με δεινής πωρώσεως
και το σκότος απέλασον το της ραθυμίας,
και της απογνώσεως λύσον την ζόφωσιν,
όπως ανανέυσας ο τάλας σοί προσκολληθήσομαι, Λόγε,
και σου τοίς θελήμασι πορεύσωμαι.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Ένα δώρο Σου ζητάω, Λόγε του Θεού,
έναν άγιο λογισμό, μια σκέψη, μιαν απόφαση·
να μετανοήσω.
Έναν πόθο κατάνυξης θερμής για την ψυχή μου τη φτωχή·
ξύπνα με τον κοιμισμένο από της πώρωσης τον ύπνο
πού νάρκωσε την καρδιά μου.
Η ραθυμία πλάκωσε τη ζωή μου σά νύχτα στο σκοτάδι.
Σκόρπισε την απόγνωση πού φέρνει μπρός στα μάτια μου,
ζόφο, ζάλη, θολούρα, καταχνιά.
Κι εγώ, όταν από τη γη σηκώσω το κεφάλι μου,
θα σ' αγκαλιάσω με λαχτάρα,
ένα ταλαίπωρο παιδί Σου που τρέχει χαρωπό
να πορευθεί πάνω στο θέλημά Σου.

**Ω πώς διάγω αμέριμνος
τόν τής ζωής μου καιρόν μετεώρως παρέρχομαι
μή είς νούν βαλλόμενος τάς πολλάς αμαρτίας μου
μή τού θανάτου τήν φοβεράν απειλήν,
καί τής ετάσεως τό αδέκαστον!
Ω τίς μέ ρύσεται πυρός αιωνίζοντος,
εί μή, Θεέ, μόνε υπεράγαθε, σύ οικτειρήσεις με.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Ω, πώς τις μέρες μου αφρόντιστα διαβαίνω,
πνιγμένος σε χίλιες δυο βιοτικές φροντίδες.
Γεμίζοντας το σακί της ζωής μου μ'ελπίδες κούφιας.
Σε μύρια του κόσμου πράγματα μετέωρος
ο νούς μου ο ταλαίπωρος πλανιέται,
δίχως να νιώσει ακόμα, να χωνέψει τις πολλές μου αμαρτίες,
τήν απειλή τή φοβερή π' ο θάνατος γεννάει,
τήν κρίση, τήν εξέταση τήν αδέκαστη
καί τό λογαριασμό εκείνον...
Ω, ποιός άραγε θα με αρπάξει απ' τή φωτιά εκείνη
πού τρέφει άσβηστα μια αιωνιότητα ολόκληρη,
αν Σύ Θεέ μου, πού καλωσύνη μόνο έχεις Σύ
καί με τό παραπάνω, δεν λυπηθείς
μένα τό πλάσμα Σου καί τό παιδί Σου.

**Εγώ υπάρχω το δένδρον το άκαρπον, Κύριε,
κατανύξεως καρπόν μή φέρων τό σύνολον·
καί τήν εκκοπήν πτοούμαι
καί τό πύρ εκείνο δειλιώ τό ακοίμητον·
διό σέ ικετεύω,**

**πρό εκείνης της ανάγκης,
επίστρεψον καί σώσόν με.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Κύριε, είμαι ένα δέντρο άκαρπο,
ολότελα χωρίς καρπό, δίχως κατάνυξη.
Συλλογιέμαι το τέλος
καί απ' τό φόβο μου ανατριχιάζω.
Τρέμω στη σκέψη τής φωτιάς εκείνης
πού ύπνο δέν έχει, ανύστακτη είναι.
Σε ικετεύω γι' αυτό.
Και πάλι φέρε με κοντά Σου, σώσε με,
προτού βρεθώ ο δυστυχής
έρημος κι αβοήθητος
στη φοβερή την ώρα, την ώρα του θανάτου.

**Ως τήν συκήν τήν άκαρπον
μή εκκόψης με, Σωτήρ, τόν αμαρτωλόν·
αλλ' επί πολλώ τώ έτει συγχώρησίν μοι δώρησαι,
αρδεύειν μου τήν ψυχήν τοίς δάκρυσιν τής μετανοίας,
ίνα καγώ καρπόν προσενέγκω σοι ελεημοσύνης.**

ΑΠΟΔΟΣΗ

Το νήμα της ζωής μου, Σωτήρα μου, μή μού τό κόψεις.
Μή με σωριάσεις
σάν τήν άκαρπη συκιά στό χώμα.
Είμαι αμαρτωλός, τό ξέρω.
Μά δός μου παράταση,
καιρό ακόμα δός μου, συγχώρα με.
Άνοιξε αυλάκια στήν κατάξερη κι άνυδρη ψυχή
νά ποτισθεί μέ δάκρυα
μέ τή μετάνοια τή δροσοστάλακτη
κι εγώ καρπό θέ νά σου φέρω
"έλεος αγάπης" πού ζητάς Εσύ κι οι αδελφοί μου.

Από το βιβλίο "Κατανυκτικά" (Της Παρακλητικής και του Τριωδίου), αρχ.Ιωαννικίου, Εκδόσεις Ι.
Η. Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, Κουφάλια - Θεσσαλονίκης, 1990.